

FATA MORGANA
eller EN SVENSK HISTORIA

Jens Klitgaard

novell
Om A är B så C

FATA MORGANA
eller EN SVENSK HISTORIA

Jens Klitgaard

novell
Om A är B så C

Om A är B så C

© Jens Klitgaard 2012
omslag: Carola Ankarborg
inlaga: Carola Ankarborg
URN:NBN:se-2012-2

Om A är B så C
www.forlagoma.se
info@forlagoma.se

Tillägnad min Morfar från havet.

DOFT AV BARK och tuggad kåda. Man går och skiter i skogen. Det finns nog bättre saker, men detta är bra. Att först hitta en plats, lagom plan, skyddad från insyn, gärna mossbetäckt med en stor björk framför. Man sliter upp en tuva sådär en trettio centimeter från björken, drar ned byxorna, omfamnar den och låter björnen falla ner i gropan. Innan flygfäna samlar sig för nära anus torkar man sig med några löv, täcker sedan över med mossor och går därifrån direkt till havet. Sliter av sig kläderna så att magen svallar i takt med språnget in i det isande vattnet. Sen gör man upp en eld, sätter sig i vindskyddet och luktar på branden. Detta som en gång var det enda som skiljde oss från djuren. Människans framsteg – en hetta på 600 grader.

Man tar fram en knäckemacka och sommarens näst sista öl. Gommen får ännu en gång känna sältan av västerbottenost och strupen får sin svalka och rivet från malt, humle, jäst och vatten. Ingen behöver vid ett sådant tillfälle veta om man är vid liv. Ingen behöver veta om jag är vid liv.

JAG VAR SIST KVAR på kontoret. Jag gick på toaletten och tittade mig i spegeln, huden var flottig av oset från take away-mat och dålig ventilation, näsan var narig från det billiga toapappret som jag tvångsmässigt torkat mig med efter de ständiga pollenattackerna. Jag kissade tills det slutade. Det luktade vätskebrist. Hemorrojderna hade fått fäste och det kliade av bara fan.

Jag förbannade livet och ramlade ut ur det grå kontorslandskapet för att ta mig ner till bilen. Om min kropp varit en robot hade den rostat. Jag behövde smörjas, göra lederna rörliga igen. Parkeringsgaraget belysning var undermålig, lysrören blinkade och sprakade, en nödutgångsskylt lyste upp min Mazdas kaross i ett grönt sken. Bilen var ungefär lika gammal som min hund och nästan lika sliten. Jag hade lagt märke till ett underligt samband där min hunds skador föregick bilens. Liggsår blev skador på lacken, benskörhet blev problem med drivaxeln, dålig syn blev ett krossat lyse, diarré gjorde bakluckan svår att stänga.

EN MYRA KRYPER längs det vänstra benet, man låter den klättra upp för knäskålen där den ser sig omkring, tvekar och backar när man tittar på den. Minnet är kort och snart är myran uppe på toppen igen. Den här gången är den bestämd och fortsätter över låret.

Johnny-Robin hade ingen kontakt med mig. Högstadiet tog hårt åt honom när vi inte längre sågs. Vid ett tillfälle gav jag honom ett akvarium med neontetrar och black mollys. Han döpte en av fiskarna efter mig, den dog en vecka senare. Johnny-Robin borde ha börjat gymnasiet nu, var det Norra? Jag visste ingenting om honom längre, jag hade släppt det och fick stå mitt kast, kanske var det bäst så. Att låta gå. Jag kunde inte, ändå.

MAN TAR LITE NY NÄVER från en björkstam fast man inte får. Allemansrätten är helig, men inte människorna som bor i den, eller de som skapat den. Sedan samlar man några spretiga alkivistar blandat med några tyngre björkstockar som man hittat under vindskyddet. En god gest av en tidigare campare som man hoppas kunna gengälda. Kanske skulle man göra sin nästa en tjänst och lämna lite av den förbjudna nävern. Ett brott som säkerligen skulle uppskattas.

Vattnets terräng kuperas av vinden och speglar elden som brinner i havets kalejdoskop. Man spjärnar mot all sorts nostalgia men undfaller åt gamla tankar som spinner som sockervadd i månglansen.

Johnny-Robin hade fått sin första Polly Pocket på sin födelsedag -97, på eget initiativ förstås. Han var fyra år men det kändes redan som om han var vuxen när han lät de små plastfigurerna i de hjärtformade locken bygga en framtid, rasera den och sedan börja om leken på nytt.

INGEN VAR NÄRVARANDE när jag startade den döende hund-
en och körde ut på Valhallavägen. Jag passerade tonåringar
på väg mot Humlegården, jag passerade taxar och schäfrar,
jag såg träden hosta i refugens låtsasskog bland andras park-
erade hundar. Eller rättare sagt, valpar av finare raser mellan
en och annan gammal labrador.

Vägen mellan kontoret och Sundbyberg hade jag säkert åkt
tolvhundrasjuttionio gånger, alltså helt säkert, på baksidan
av förarsätets solskydd var varje resa dokumenterad med ett
streck. När solskyddet var fyllt skulle jag göra någonting åt
min situation. I början gjorde jag små streck, sen blev de lite
större. När jag fick löneförhöjning blev de lite mindre igen.
Det kändes som om de aldrig hade varit större och bredare
än den dagen. Snart fanns det inte längre någon plats kvar.

BARRTRÄD! DET FINNS VÄLDIGT MÅNGA barrträd, kottar och
kanske en begynnande bältros. Kanske är det bara barren.
Kanske har man bara barr, men man gillar det.

En man paddlar, efter honom kommer en till och en till.
Paddlarna viker undan vattnet och kanoterna skär den blanka
ytan i ett V från horisonten. Det kan man omöjligt se häri-
från, men man föreställer sig. Man föreställer sig också att
männen i kanoterna har det skönt. En annan myra (hur man

nu kan se skillnad!) siktar mot underlivet och man snäpper iväg myran med långfingrets fjong från tummen. Än är det varmt, än drar inte vädret livet isär. Får man leva här?

Stig jäser i solen. Ingen tyckte att man kunde döpa en hund till Stig, det var så tydligt ett människonamn sa de. "Klart man kan", svarade jag. "Jag gjorde det, därför kan man, och inte fan har Stig sagt emot". En dagslända far som en helikopter några centimeter över Stigs kisande ögonlock. Han visar inte en tillstymmelse till reaktion, utan ligger där i sin guldvita, trasiga päls och njuter av lukten från havsbris och tång.

En son måste förr eller senare förstå vad det innebär att vara man, jag kunde inte ge honom detta, kanske ingen. Jag kunde inte se honom i ögonen och säga "jag älskar dig för den du är". Det borde jag ha gjort. Verkligen. Men man vet inte före hur det blir efter. Att min funktion i familjen inte längre skulle bli önskvärd. Att allt skulle vändas mot mig, som om jag ensam var skyldig till att vi inte längre drog jämt. Jag förstår nu att jag bränt mina broar. Vi kunde omöjligt fortsätta som förut.

TvåAN OCH TREAN VÄGRADE gå i, jag gasade upp fullt och hoppade direkt till fyran. Jag rapade, en odör av vitlök och Cabernet Sauvignon lades till den av brända lameller. I stockholmsnatten var alla människor ensamma tillsammans, några bar på vinlådor, några hade kebab i munnen. Små enheter

av liv som trodde att de levde gemensamt i ett pulserande rus, när de i själva verket aldrig vidrörde varandra. Själv satt jag bakom min vindruta och försökte ratta radion till någon annan kanal än Lugna favoriter, men Annie Lennox, Tracy Chapman och Mauro Scocco ackompanjerade min hemfärd.

Fasadens fönster blinkade blått av påslagna teveapparater, perforerade byggnaden som var mitt hem. Jag gick ned den halva trappan till bottenvåningen. Inne i lägenheten låg kläder utspridda och rester av osund livsföring. Persiennerna var neddragna, men med bladen uppvikta en aning så att krukväxterna i alla fall skulle ha en chans att överleva. På fönsterbrädet i vardagsrummet stod en vattenkanna. "Självservering" tänkte jag, som inte vattnat dem på säkert två veckor.

"Om livet var en självservering har jag hamnat på fel café", tänkte jag vidare och sjönk ner i manchestersoffan. De räfflade kuddarna var obekväma, TV:n levererade en brusig bild, och jag kände hur jag blev sänkt av att ens existera i det rummet. Jag satte mig i stället i köket och tände en cigarett. Huden gulnade lite vid varje bloss hade jag läst någonstans. Kanske räckte det bara med att andas här för att uppnå samma effekt. I kylen fanns två ägg, en halv isbergssallad, såser som snart var slut och en kaviartub som säkert legat där sen jag flyttade in. Jag stängde dörren och gick ned till grillen.

—Allting på?

—Nej allting är av.

Jag fick burgaren ensam mellan bröden och en konstig blick, sen fortsatte jag vägen ned till Garbos. Utanför stod en skara rökare, schlagermusik vräkte ur ingången och vakt-

en stod med en naken rödbränd hjässa och följde mig med blicken. Jag gick förbi klungan och fram till honom. Han sa ingenting, vinkade bara fram mig mot kassan.

—Hundra spänn! För en onsdag?

—Du vet, det är lill-lördag idag ...

—Ja, men inte lilla 25:e, svarade jag.

Kassörskan tvekade ett tag och tittade på vakten som var upptagen med att flörta med en rökande dam.

—Okej, men bara för att jag känner igen dig, sa hon och lät mig gå in gratis.

—Du måste fortfarande betala garderoben! ropade hon efter mig.

DET LIGGER ÅNGA över vattnet när havet väntar på morgonsolen. Hur man än anstränger sig så kan inte ögat skilja ut en horisont. Ett enda dis, ett par gummistövlar och några kajor som pratar. Man tar en skopa vatten med kåsan och slår i Trangiakökets kärl. Det bubblar och kaffet är klart. Vindskyddet ligger ut mot viken och man kliar gårdagskvällens myggbett. Ingenting var allting och morgonen var ljum. En värmande päls och ett slitet hjärta hade skyddat mot den kyliga natten och man vaknade med Stig, utvilad, levande.

Ut mot horisonten man inte ser, tornar ett gigantiskt fartyg upp sig. Det svävar i den enda fasta punkt mellan två möjliga himlar som varken är vatten eller luft. Flyktigt och ofantligt avbildar sig skeppet på himlen. Man ser ankaret, fören och

det röda skrovet, containrar staplade och en skymt av överbyggnaden. Efter en stund lyfter solen bakom aktern och tillintetgör fartyget med sina strålar. Några minuter senare ser man det verkliga skeppet, en bråkdelen så stort, glida fram på vad som nu skiftat blåton gentemot himlens ljusare.

Man kan inte hela tiden vara lika vacker som sin omgivning, men man kan vara en del av den. Vissa verkar tro att omgivningen är en del av dem själva – att allt inordnar sig efter deras behag. Man är bara människa, en nästintill osynlig bråkdelen av naturens helhet. Det gör en stark, eller obetydlig.

Morgondoppet svalkar fettets, man lägger sig på rygg, blåser upp magen med luft och tittar på tårna. De vill inte bo i trånga skor. Man tänker på Johnny-Robins fötter, hur snabbt de växte, hur han hela tiden behövde nya skor. I takt med att skostorlekarna ökade, blev han också mer och mer främmande. Man älskar sin son, det är bara lite komplicerat. I världen som inte längre är vi, finns många sår. Man är nog som varet – ett tecken på infektion och gör bäst i att hålla sig borta, innan någon avlägsnar en med antiseptiskt medel.

JAG DROG NÅGRA DRAG med tandtråden runt varje tand, sågade ned. Det blödde och tandköttet svällde upp runt emaljen. Jag tyckte mig känna karies krypa längs tändernas mellanrum, som om de gick tillsammans i en hinna för att organiserat bryta ned min mun. Jag tänkte att mina tänder,

tandkrämen och borsten hade bildat en fackförening för att klaga på dålig arbetsmiljö. De övertygade mig med hot om strejk och tandläkarbesök. Jag borstade sedan tänderna och sköljde munnen med Vademecum.

Man kanske borde vant sig vid att det vibrerade lite i väggen då pendeltåget rasslade förbi utanför huset. Man kanske inte ens borde lägga märke till ljudet längre, men jag gjorde det mer och mer för varje dag. Varje upprepad skakning gav ett litet utslag – kalla det allergi. Varje dovt förbirasslande, eller varje stickande utsöndring av metall i friktion, allt det som kom in genom gliporna i mina fönsters isolering gjorde det svårt att andas – kalla det överreagera! Jag bestämde mig för att jag skulle ringa mig sjuk och satte klockan på sju. Jag var trött men hade ingen lust att sova. Jag hade egentligen inget emot själva sovandet, men blev alltid så besviken över att vakna.

MAN SÄTTER FAST METSPÖET under en rot och tittar på frigoliten som är klädd i en orange topp. Precis som Kalle Anka har den inte några underkläder och man undrar om fiskarna bryr sig. Den svarta pinnen som går genom flötets kropp är det enda som får den att hålla balansen, en riktning i upprätt läge. Är sänket för tungt och flötet för lätt, sjunker allt oavsett. Den genomskinliga linan kan inte fiskar se. Dålig syn, brist på mental utveckling. Det man inte ser finns inte, men det kan påverka. För i linan sitter en krok, och på den

– en mask. Och ovanför ytan, någon som hungrar efter ett byte. Man tittar på flötet, man tänker på hur sänket spänt ut linan, man vet att masken döljer hullingen och åmar sig runt kroken, man hoppas att det blänker till och drar. Men än så länge händer ingenting. I granarna på andra sidan viken sitter fåglar man inte känner till, men de låter: kri-kri! kri-kri! Klippan sluttar rakt ned i vattnet i en mjukslipad båge från stjärten som välver över granit och kvarts. Det finns tillfällen då man tvivlat, tillfällen då livet sett ut som ändlösa rader av omonterade Billy-bokhyllor. Det finns också de stunder då allt är på plats.

När Johnny-Robin föddes var en sådan stund. Då var vi nära och så tydligt delar av varandra. Kanske kändes det så för att vi inte kunde kommunicera. Än hade inte mina ord och handlingar stått i vägen mellan tre personer som älskade varandra. Jag kan inte förstå hur han först inte fanns, sen fanns och sen försvann. Hur vår treenighet upplöstes, barn, far och mor i en repellerande längtan.

Det rycker till i spöet, flötet dyker under den mörka ytan och drar linan österut. Man rycker tillbaka för att fästa fisken ordentligt i kroken innan man drar upp den. Det är bara en mört, stor som en fullvuxen abborre, men bara en mört. Man slänger den i limbolandet – hinken med det bräckta östersjövattnet – den ska inte få för sig att nappa igen. Det är i alla fall skönt, tänker man, att det finns fisk i dessa vatten.

JAG VAKNADE NÅGRA MINUTER i sju och kunde stänga av alarmklockan innan den ringde och väckte Stig. Han sov i min säng med nosen mot taket och med kinderna fallande ned över den halvöppna munnen. Varje andetag Stig tog var besvärligt och rosslande. Det hade varit svårt att sova, hans oljud hade väckt mig hela tiden. Jag ringde till jobbet och talade in mitt meddelande på telefonsvararen. ”Jag kommer inte idag, inte resten av veckan heller antagligen ... flunsan”, ljög jag med en spelat snuvig och ynklig röst. Det gick inte att somna om så jag gick ned till kiosken och köpte Aftonbladet och en kaffe. Jag ögnade igenom sidor med diverse skvaller och kändisfester, test på mobiler och EXTRA om lustmordet i Hallsberg. Det var inget nytt.

”Lev din dag som om den vore din sista”, var rubriken över ett reportage om cancer och jag hoppades på att få cancer som Maria Olsson från Nässjö. Tanken på mängden dagar framför mig liknade mer känslan av att skrika rakt in i en madrass än ”en gåva”. Kanske skulle det kännas bättre om jag visste att det snart var slut. Denna suddiga deg av dagar, veckor, år som skulle samlas på hög och avverkas.

AUGUSTISOLEN BÄDDAS IN av moln och trycket på vattnet sänker ytan. Det är knappt märkbart, men det händer, man vet det. Man kan titta på stenklipporna på andra sidan där den gamla vattenlinjen syns i en blöt rand. En droppe kommer, landar på baksidan av handen. Man vänder upp ansiktet

mot skyn och gapar, fångar en av de löst singlande dropparna och smakar på det eviga kretsloppet. Fler moln är på väg och man tänker på fiskarna. Hur många gånger har man inte hört att det här skulle vara det ideala fiskevädret? Varför, frågar man sig, ska det behöva vara lite blött och obekvämt för att finna ruset, födan, svaret på en längtan? Och i minnet försöker man hitta gånger då man faktiskt fått napp när det regnar, men kommer bara ihåg regnet och linan och den kalla masken som självdör i ren protest på den hala kroken.

Att inte få uppleva sin sons födelsedagar, att inte längre vistas i hans uppväxt, att inte värja sig mot rebelliska rop, förhandla om hemgångstider, forma ett liv. Hur kunde jag vara så dum? Jag undvek att vara hemma, vi hälsade knappt längre, även fast det enda jag ville var att ha honom i min närhet kunde jag inte förmå mig till det. Efter mina första desperata försök till att "rätta in honom i ledet" hade det bildats en Berlinmur mellan oss. Gränsvakterna i oss sköt mot varje ansats till att ta sig över på andra sidan. De säger att man inte vet vad man har förrän man förlorar det. Mitt hjärta var en delad stad.

JAG GICK MOT BILEN med Stig i koppel, hade fått en p-bot. Jag satte lappen på den dyraste bilen i närheten och hoppades att ägaren inte skulle reflektera över registreringsnumret. Gick tillbaka och satte mig i förarsätet. Jag tittade på solskyddets baksida och tänkte att det inte spelade någon roll.

Jag ville inte sätta ett enda streck till där. Att fylla det skulle vara att ge upp. Jag vet inte om det var ett plötsligt infall eller om jag tänkt ut det på förhand någonstans i mitt undermedvetna, men vad som skulle göras var klart och tydligt. Jag lämnade Stig i bilen och gick gatan några hundra meter upp till banken.

Kassörskan sa att man var tvungen att ringa i förväg om man ville ta ut ett så stort belopp, jag bad om numret och tog upp telefonen. Hon tittade förvånat på mig när hennes telefon ringde. Hon svarade inte utan bad mig att vänta vid disken.

Jag gick ifrån banken med min samlade förmögenhet på fickan – patetiska sextontusen kronor – och körde förbi en friluftsaﬀär. Jag bad dem att plocka ihop en sovsäck, ett liggunderlag, ett fiskespö, ett Trangiakök, ett regnställ, ett tält, en kniv, en termos, en stor ryggsäck och allt annat de trodde att jag skulle behöva för en längre tur. Det måste varit lycka jag såg i försäljarens ögon, eller åtminstone ett rus. Det kändes bra att någon förstod mig.

MAN TRAMPAR PÅ EN TALLKOTTE som lämnar ett taggat mönster under den mjuka foten. Det är behagligt. Gångvägen mellan klippan och vindskyddet börjar kännas mer som ett vardagsrum än vad det i Sundbyberg någonsin gjort. Stig har på några dagar förvandlats till ett sprakande stycke liv, och även om hans gamla ben inte springer, så vill de

springa. Såren är kvar men de läker, färgen i pälsen börjar återspegla den lyster som anstår en hund och inte en urvriden sämskskinntresa.

Man känner doften av hur regnet möter den varma, nu fuktiga barrmarken och hur varje vrå i skogen fylls av potentiell svamp. Man ligger inkrupen i vindskyddet, tar av sig de våta kläderna. Ett digestivekex med lite skinkost, en snus och man glantar på regnet som slår i vinkel. Man gissar vindstyrka och riktning till 6 m/s nordostlig. Och man frågar sig något enkelt om livet, hur man kom hit och hur länge man får vara kvar. För man vet att man inte får vara kvar. Och man vet att snart kommer Stig att dö, man vet att Johnny-Robin kommer att bli äldre på avstånd och man vet att livet inte kommer ändras nämnvärt.

JAG LASSADE IN GREJERNA i bilen och tänkte att jag skulle handla mat när vi närmade oss. Stig kurade ihop sig i passagerarsätet, vi lämnade allt och fortsatte fram i norrgående körriktning. Asfalt och skog, jag kom att tänka på Tyskland, Europas genomfart. Jag tänkte på kriget, att Autobahn byggdes för kriget. Kanske hade det varit enklare att vara riktigt ond som Hitler, istället för att bara vara så här ur fas hela tiden med allt och alla. Det vill säga, jag önskade mig en riktig plan, oavsett vart den ledde mig. Jag har läst att Hitler ville göra hela Litauen till grönområde eftersom han älskade djur så mycket. Hade det inte bött människor där så hade det

ju varit en ganska trevlig tanke, men då hade det ju å andra sidan redan varit ett grönområde. Asfalt, skog och avgaser. Hitler borde varit djurskötare, eller parkvakt. Jag borde haft en plan.

Jag parkerade bilen vid en kiosk där de hyrde ut kanoter, det var inget problem att ställa bilen där sa de, så länge jag betalade. Jag köpte en glass och packade ihop allt. Sen gick vi rakt in i skogen.

MAN KAN KALLA DET TRÖSTONANI, men det får en i alla fall att tänka på något annat, händerna som stimulerar könet, blodet som spänner ut och värmer den tunna huden, körtlarna som ger vätskan, som smörjer en tanke och en lust att bli sedd. Att ligga där med en kropp i ett vindskydd vid en vik till ett hav i en skog och älska naturen. Ge sin kropp åt vinden, barren, de fårade trädstammarna, svampen, myrorna, vattnet och fullkomligt brisera av tanken på att vara enhetlig. Inne i kroppen dras muskler samman, benen sprattlar, fukten inuti läcker ut och blandas med jordens. Man ligger på mage och tar emot. Man ligger på mage och ger. Man ligger på mage och delar allt.

Jag ligger utmattad på vindskyddets trägolv, det har slutat regna och jag går ut naken för att hänga upp de våta kläderna över ett snöre. Jag lägger mig på marken i solen och föreställer mig att det alltid kommer att vara så här. Stig lägger sig tillrätta bredvid mig. Min fitta är varm. Jag somnar.

SÅ STÅR DEN DÄR: KON-TIKI! Nio stockar av balsaträ ihopbundna med hampa och man undrar hur fan den kom dit. Ombord en pojke med utslagna armar. Hans ansikte döljs av en vildgetingsvärm. Han pratar bakom surret. Vattnet är stilla. Jag går närmare, pulsar genom vattnet som är svalt. För varje steg jag tar krampar det lite i benen men jag kommer framåt mot flotten. Jag vet nu att det är Johnny-Robin, det är hans röst men jag hör inte vad han säger. Getingarna surrar allt högre och nu står jag vid flottens kant. Han verkar inte rädd, men jag är det.

Jag vaknar mitt i scenen med insektsvingars slag i öronen och en kall kropp. Jag har sovit i flera timmar. Ryggen knakar när jag sätter mig upp, något fattas, något från sömnen. Jag går in i vindskyddet och sätter på mig torra kläder. Det var en fras ... någonting om tid. "Tid skall ..." Jag vet att det är det viktigaste jag hört, mitt liv hänger på det. Det kommer, jag låter det komma och jag tar emot det ...

"... Tid skall med tid fördrivas."

FATA MORGANA ELLER EN SVENSK HISTORIA är en närvarande livsberättelse som tränger in i människans samverkande relationer. Berättelsen har många plattformar och tar sats i kontrasten mellan natur och stadsmiljö, liv och död. På ett effektivt sätt blottläggs hur avlägsen en nära familjerelation kan te sig.

Jens Klitgaards formspråk är skenbart naket, vilket avtäcker komplexiteten bakom novellens relationer. Berättelsen driver fram en underliggande oro för det okontrollerbara, för ensamheten i det nära och rädslan för att misslyckas med sina anvisade livsuppgifter.

Förutom att skriva, driver Jens Klitgaard och är chefredaktör för tidskriften och rörelsen Brevnoveller, håller i föreläsningar om manlighetsideal och spelar med sitt band Amaliar. I höst ska Jens påbörja en utbildning som manusförfattare för film och TV, där han ska göra om sitt första bokmanus till en film.

Läs mer på hans hemsida: www.jenswashere.com.

